

Stap 3. De leerkrachtdiagnose

Actie: groepsleerkracht en eventueel de ib'er

Na het contact met de ouder(s) is het tijd voor de leerkrachtdiagnose. U kunt hiervoor **formulier 3.A. en 3.B.** gebruiken.

De procedure is als volgt:

- | | |
|--|---------------------|
| • Observatielijst invullen | leerkracht |
| • Grafiek maken | leerkracht of ib'er |
| • Conclusie en interventies voor een plan van aanpak | leerkracht én ib'er |

Procedure van verwerken

De observatielijst invullen

In deze vragenlijst wordt uw oordeel als leerkracht gevraagd.

Uit twee tegengestelde uitspraken kiest u die uitspraak die het meest van toepassing is.

Wat u niet direct kunt invullen laat u open. U kunt het formulier eerst met een potlood invullen en na een extra observatie kiest u definitief.

Verwerken in een grafiek

Na het invullen van de observatielijst wordt de grafiek ingevuld. Dit kan door de leerkracht worden gedaan, maar invullen door de ib'er is ook een mogelijkheid.

U vult de grafiek in door op de juiste plaats stipjes te zetten in de grafiek.

De nummers in de grafiek corresponderen met de itemnummers.

Aan de rechterzijde vindt u de letters a t/m d.

Wanneer alle hokjes zijn ingevuld krijgt u een grafisch profiel. In deze grafiek wordt vervolgens zichtbaar hoe evenwichtig of wisselvallig een profiel is opgebouwd.

Het identificatieverslag

Aan de hand van het profiel in de grafiek wordt vervolgens een kort identificatieverslag geschreven, bij voorkeur door de ib'er of de coördinator (hoog)begaafdheid van de school.

Het identificatieverslag bestaat uit twee delen:

- In het eerste deel wordt per onderdeel een toelichting gegeven op het profiel uit de grafiek.
- In het tweede deel worden op grond van deze toelichting conclusies getrokken. Deze conclusies zijn aangrijpingspunten voor interventies in het plan van aanpak. Voor het invullen en vertalen van grafiek naar een identificatieverslag is een zekere mate van deskundigheid vereist. U kunt daarna doorgaan met de volgende stappen in het protocol.

Tips voor digitale bewerking

1. *Het is aan te raden om meteen de digitale versie in te vullen.*
2. *De resultaten worden automatisch weergegeven.*

Informatie over de diagnoselijst 1-2

Bij deze observatie neemt u de informatie van de ouders als uitgangspunt en neemt u het initiatief bij het aanbieden van ontwikkelingsmateriaal. Als de ouders bijvoorbeeld hebben aangegeven, dat hun kind thuis puzzels van 64 stukjes maakt, laat u het kind niet zelf een puzzel uit de kast pakken, maar biedt u het kind een puzzel van 64 stukjes aan. U daagt het kind uit om ook op school te laten zien wat het in zijn mars heeft.

Als blijkt dat het kind thuis beter presteert dan op school is een nader gesprek met de ouders gewenst. In dit gesprek wordt nagegaan, waardoor de gesignaleerde verschillen kunnen worden veroorzaakt. Past het kind zich aan, structureren de ouders thuis de opdrachten te veel voor (eerst de hoekjes, dan de zijkanten en tot slot de andere stukken) of heeft het kind de puzzel al zo vaak gedaan dat hij die uit zijn hoofd kent?

De inhoud van deze kleuterobservatielijst voor het identificeren van een ontwikkelingsvoorsprong is opgebouwd uit 60 items. De items geven een beeld over:

<i>Leervermogen</i>	<i>Motivatie</i>
<i>Sociaal emotionele vaardigheden</i>	<i>Prestaties</i>
<i>Motoriek</i>	<i>Houding tegenover school</i>
<i>Zelfbeeld</i>	<i>Taakgerichtheid</i>

Het onderdeel *leervermogen* en *prestaties* is in het observatiemodel het meest cruciale onderdeel om te bepalen, of en hoe er sprake is van de mate van de ontwikkelingsvoorsprong. De overige onderdelen kunnen een positieve of negatieve uitwerking hebben op de verdere ontwikkeling van deze voorsprong.

Enkele profielen op hoofdlijnen

- Bij een hoge score op het onderdeel *leervermogen* is er onmiskenbaar sprake van een grote voorsprong. Bij een wisselend profiel met uitschieters naar boven en naar beneden, is er wellicht sprake van een grote voorsprong in de ontwikkeling, maar is er tevens sprake van een disbalans. Nader onderzoek (psychologische test) is dan veelal nodig.
- Een lage score op *motivatie en taakgerichtheid* is een signaal voor een onderpresterende leerling, wegens een verkeerde leer- en werkhouding. Wellicht is er tevens sprake van een wisselende score in het onderdeel *zelfbeeld* en *sociale emotionele vaardigheden*. Een gebrek aan voldoende uitdaging is dan meestal een van de oorzaken.
- Een lage score op *zelfbeeld* duidt mogelijk op een vorm van (beginnende) faalangst, zeker wanneer er sprake is van een hoge motivatie en wisselende prestaties. Een vorm van faalangst kan het gevolg zijn van een verstoorde relatie tussen leerling en leerkracht, of een te hoog verwachtingspatroon van de leerling, van de omgeving, of onvoldoende ervaring in het omgaan met het maken van fouten.
- Een lage of wisselende score op *sociale emotionele vaardigheden* geeft aan dat deze vaardigheden onvoldoende zijn ontwikkeld en kan tevens een indicatie zijn voor een afwijkende leer- en werkhouding. Dit probleem kan zijn veroorzaakt door een mismatch tussen leerling en omgeving.
- Een lage score op *motoriek* toont aan dat deze vaardigheid nog niet voldoende is ontwikkeld. Het is mogelijk dat deze kinderen een weerstand hebben tegen veel oefenen in motorische vaardigheden.

In de meeste gevallen is er bij kinderen met een sterke ontwikkelingsvoorsprong, waarbij problemen zijn gesignaleerd, sprake van een wisselend beeld op meer dan één onderdeel. De realiteit is complexer en moeilijker dan de simpele opsomming hierboven. Er dient zorgvuldig te worden gekeken naar de items: welke items geven een hoge score en welke items een lage? Het trekken van conclusies moet in deze gevallen met de nodige voorzichtigheid geschieden en vervolgonderzoek is dan veelal gewenst. In het onderdeel 'Uitzonderingen' vindt u hier meer informatie over.

Nog enkele tips

- Wanneer de observatie betrekking heeft op een leerling die pas op school is gekomen, is het belangrijk dat u deze observatie zo kort mogelijk na binnenkomst uitvoert.
Kleuters met een grote ontwikkelingsvoorsprong kunnen zich zeer snel aanpassen aan de verwachtingen van klasgenootjes en de leerkracht. Ook de inrichting van het lokaal speelt daarbij een rol. Kinderen die bijvoorbeeld al met een fijn gevoel voor motoriek kunnen tekenen, kunnen in een klas vol 'koppotertekeningen' weer terugvallen op deze tekeningen. De voorsprong is dan niet meer zichtbaar in de prestaties. Datzelfde geldt voor het kunnen lezen en tellen, rekenen en schrijven.
- Wanneer de observatie betrekking heeft op een leerling die al een tijd op school zit (bijvoorbeeld in groep 2) en u deze observatie uitvoert, moet u er rekening mee houden dat er sprake kan zijn van aanpassingsgedrag. De leerling kan zijn talenten verbergen en niet tonen in onderwijssituaties. In dat geval kunt u vooral kijken naar de vrije situaties in de klas en op het plein. Indien dit geen zichtbare signalen oplevert, is het wellicht verstandig hulp te vragen aan de ib'er of een extern deskundige. Bij het aanbieden van moeilijke werkjes, puzzels, schrijf- en rekenopdrachten bent u de begeleider en stimulator. Wees niet te gauw tevreden wanneer de leerling zelf de werkjes niet pakt of aangeeft er geen zin in te hebben. Bij het aanbieden van deze opdrachten horen een veilige leeromgeving, uitdagende werkhoeken en een goede stimulans.
Voorwaarde is verder dat u zo onbevooroordeeld mogelijk tracht de lijst in te vullen.
Kijk puur en objectief naar de leerling. Grijp bijvoorbeeld 'lastig gedrag' niet meteen aan als een negatief signaal, maar beschouw het als een verborgen boodschap.
- Mocht het zo zijn dat het beeld van de ouders uit de 'oudervragenlijst' haaks staat op uw beeld, dan is het aan te raden een extern deskundige in te schakelen, stap 6.A.
Dezelfde aanbeveling geldt indien het scoreverloop een zeer grillig en onduidelijk beeld oplevert. Mogelijk is er dan sprake van een naastliggende problematiek.

Informatie over de diagnoselijst 3-8

De inhoud van de observatielijst voor het identificeren van (hoog)begaafdheid groep 3-8 is opgebouwd uit 60 items. De items geven een beeld over:

- Leervermogen, waaronder:
 - probleemoplossend vermogen;
 - creatief denken;
 - overige denkvaardigheden;
- Motivatie/taakgerichtheid;
- Zelfstandigheid/zelfregulering;
- Sociaal-emotionele competentie;
- Houding tegenover school;
- Zelfbeeld;
- Leerprestaties.

Het onderdeel *leervermogen* is in het observatiemodel het meest cruciale onderdeel om te bepalen of en hoe er sprake is van (hoog)begaafdheid.

De items 1, 5, 9, 12, 14, 23, 29, 32 en 53 geven informatie over het cognitief vermogen, de items 24, 30, 33, 40, 49, 50, en 51 vertellen iets over het creatief vermogen en de overige items zijn overige intellectuele vaardigheden.

De overige onderdelen kunnen een positieve of negatieve uitwerking hebben op de verdere ontwikkeling van deze begaafdheid. *Motivatie, werkhouding en zelfstandigheid*, de bovenste balk in de grafische weergave, zijn daarbij factoren die overwegend behoren tot 'de persoon zelf' (intrapersoonlijke factoren), terwijl de onderdelen *sociale emotionele competentie, zelfbeeld en houding* voor een groot deel bepaald worden door invloed van de omgeving (interpersoonlijke factoren).

Enkele profielen op hoofdlijnen

- a) Bij een hoge score op het onderdeel *leervermogen* is er onmiskenbaar sprake van een hoge begaafdheid. Bij een wisselend profiel met uitschieters naar boven en naar beneden is er wellicht sprake van een hoge begaafdheid, maar is er tevens sprake van een disbalans in de ontwikkeling. Mogelijk een groot verschil tussen per formaal en verbaal niveau, of een hoge intelligentie en een minder hoog creatief denkvermogen. Nader onderzoek (psychologische test) is dan meestal nodig.
- b) Bij hoge scores op alle overige onderdelen is er sprake van een harmonische begaafdheid. Een lage score op *taakgerichtheid en motivatie* en wisselende schoolprestaties is een signaal voor een onderpresterende leerling, veelal wegens een inadequaar onderwijsaanbod. Wellicht is er tevens sprake van een wisselende score in het onderdeel *zelfbeeld* en *sociale emotionele vaardigheden*. Deze leerlingen kunnen werkhoudingsproblemen hebben door gebrek aan cognitieve uitdaging.
- c) Een lage score in het onderdeel *zelfstandigheid en zelfregulering* is veelal een signaal van een gebrek aan metacognitieve vaardigheden. Deze leerlingen hebben onvoldoende ervaring opgedaan in het plannen en het ontwikkelen van leerstrategieën en betekent meestal tevens een lage mate van discipline en doorzetten.
- d) Een lage score op *zelfbeeld* kan duiden op een vorm van (beginnende) faalangst, zeker wanneer er sprake is van een hoge motivatie en wisselende schoolprestaties. Een vorm van faalangst kan het gevolg zijn van een verstoorde relatie tussen leerling en leerkracht of een te hoog verwachtingspatroon van de leerling, van de omgeving, of onvoldoende ervaring in het omgaan met het maken van fouten.
- e) Een lage of wisselende score op *sociale emotionele vaardigheden* geeft aan dat deze vaardigheden onvoldoende zijn ontwikkeld en kan tevens een indicatie zijn voor een afwijkende leer- en werkhouding. Dit probleem kan zijn veroorzaakt door een mismatch tussen leerling en omgeving.

In de meeste gevallen is er bij begaafde kinderen met problemen sprake van een wisselend beeld op meer dan één onderdeel. De realiteit is complexer en moeilijker dan de simpele opsomming hierboven. Er dient

zorgvuldig te worden gekeken naar de items: welke items geven een hoge score en welke items een lage? Het trekken van conclusies moet in deze gevallen met de nodige voorzichtigheid geschieden en vervolgonderzoek is dan veelal gewenst. In het onderdeel 'Uitzonderingen' vindt u hier meer informatie over.

Nog enkele tips

- De observatie heeft betrekking op een leerling die al een tijd op school zit. Wanneer u deze observatie uitvoert, moet u er rekening mee houden dat er sprake kan zijn van aanpassingsgedrag. De leerling kan zijn talenten verbergen en niet tonen in onderwijssituaties. In dat geval kunt u vooral kijken naar de vrije situaties in de klas en op het plein. Indien dit geen zichtbare signalen oplevert, is het wellicht verstandig hulp te vragen aan de ib'er of een extern deskundige. Bij het aanbieden van moeilijke werkjes, puzzels, schrijf- en rekenopdrachten bent u de begeleider en stimulator. Wees niet te gauw tevreden wanneer de leerling zelf de werkjes niet pakt of aangeeft er geen zin in te hebben. Bij het aanbieden van deze opdrachten horen een veilige leeromgeving, uitdagende werkhoeken en een goede stimulans. Voorwaarde is verder dat u zo onbevooroordeeld mogelijk tracht de lijst in te vullen. Kijk puur en objectief naar de leerling. Grijp bijvoorbeeld 'lastig gedrag' niet meteen aan als een negatief signaal, maar beschouw het als een verborgen boodschap.
- Mocht het zo zijn dat het beeld van de ouders uit de 'oudervragenlijst' haaks staat op uw beeld, dan is het aan te raden een extern deskundige in te schakelen, stap 6.A. Dezelfde aanbeveling geldt indien het scoreverloop een zeer grillig en onduidelijk beeld oplevert. Mogelijk is er dan sprake van een naastliggende problematiek.